

Мараховська К. Вибір стратегії розвитку державних підприємств в галузі машинобудування за результатами діагностики їх економічного потенціалу [Електронний ресурс] / К. Мараховська // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 2 (7). — С. 117-124. — Режим доступу до журн. :

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12mkayep.pdf>.

УДК 658.5

JEL Classification: H82

Ксенія Мараховська

Київський економічний інститут менеджменту,
вул. Смоленська, 31/33, Київ, Україна
e-mail: ksmar2000@yahoo.com

к. е. н.

ВИБІР СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІАГНОСТИКИ ЇХ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація. Розкрито суть методичного підходу до формування стратегії розвитку державних підприємств галузі машинобудування на основі діагностики їх економічного потенціалу, яка полягає у здійсненні оцінки рівня стійкого зростання підприємств. Проаналізовано державні підприємства галузі машинобудування, які були вибірково відібрані з переліку підприємств щодо яких вимагається законодавче виконання оцінки ефективності управління з боку Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. Визначення рівня економічного потенціалу відібраних підприємств проводилося за допомогою розрахунку коефіцієнтів стійкого та внутрішнього зростання. За результатами оцінювання з'ясовано необхідність диверсифікації підходів щодо вибору стратегії розвитку та запропоновано на законодавчому рівні впровадження єдиного системного підходу до побудови стратегії розвитку державних підприємств у галузі машинобудування.

Ключові слова: стратегія, методичний підхід, машинобудування, діагностика, економічний потенціал.

Ксения Мараховская

ВЫБОР СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ ПО РЕЗУЛЬТАТАМ ДИАГНОСТИКИ ИХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Аннотация. Раскрыта суть методического подхода к формированию стратегии развития государственных предприятий машиностроительной отрасли на основе диагностики их экономического потенциала, которая состоит в осуществлении оценки уровня постоянного роста предприятия. Проанализированы государственные предприятия отрасли машиностроения, которые были выборочно отобраны из перечня предприятий по которым в нормативно-правовом порядке требуется проведение оценки эффективности управления со стороны Министерства экономического развития и торговли Украины.

Marakhovska, K. (2012). Development strategy choice for state-owned companies in machine-building industry as a result of economic potential diagnostics [Vybir stratehii rozvytku derzhavnykh pidpnyemstv v haluzi mashynobuduvannya za rezul'tatamy diahnostyky yikh ekonomichnoho potentsialu]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-Economic Problems and the State* [online]. 7 (2), p.117-124. [Accessed December 2012]. Available from: < <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12mkayep.pdf> >.

Определение уровня экономического потенциала этих предприятий осуществлялось с помощью расчета коэффициентов стойкого и внутреннего роста. За результатами оценки подтверждена необходимость диверсификации подходов к выбору стратегии развития и предложено на законодательном уровне внедрение единого системного подхода касательно построения стратегии развития государственных предприятий машиностроительной отрасли.

Ключевые слова: стратегия, методический подход, машиностроение, диагностика, экономический потенциал.

Kseniya Marakhovska

Kyiv Economical Institute of Management 'EKOMEN'

Smolens'ka str., 31/33, Kyiv, Ukraine

e-mail: ksmar2000@yahoo.com

Ph.D.

DEVELOPMENT STRATEGY CHOICE FOR STATE-OWNED COMPANIES IN MACHINE-BUILDING INDUSTRY AS A RESULT OF ECONOMIC POTENTIAL DIAGNOSTICS

***Abstract.** The essence of the methods forming a development strategy for state-owned machine-building enterprises, based on diagnostics of their economic potential due to the evaluation of their permanent growth level has been considered. Several state-owned machine building plants have been analyzed among the selected enterprises from the list of those controlled by the Ministry of economic development and trade of Ukraine. The level of economic potential for the chosen companies has been determined by the computation of the indexes of permanent and internal growth. As a result of the performed work the necessity for further diversification of approaches to the choice of development strategy has been proved. Legislation change concerning implementation of the unique systematic approach towards the choice of the development strategy for state-owned companies has been suggested.*

***Keywords:** strategy; methodological approach; machine-building; diagnostics; economic potential.*

Постановка проблеми. Дослідження структури потенціалу зростання підприємств є важливою проблемою для підприємств усіх галузей промисловості та підпорядкованості. Його ефективне вирішення дозволить закласти міцний фундамент обґрунтування економічної стратегії діяльності підприємств на майбутнє.

Постановка проблеми. Проаналізувати потенціал можливого зростання провідних державних підприємств галузі машинобудування в Україні. Потенціал підприємства має найбільший вплив не тільки на кінцеві результати його діяльності, а й на межі економічного зростання та структурного розвитку всього підприємства. Є багато чинників до втрати потенціалу підприємства, тому дуже важливо здійснювати дослідження з приводу аналізу та розгляду показників оцінки рівня потенціалу розвитку на підприємстві.

Метою дослідження являється визначення підходів щодо виявлення потенціалу державних підприємств галузі машинобудування, котрі були обрані після проведення експертизи, для аналізу їх рівня економічного розвитку за допомогою певних показників та розробки рекомендацій щодо побудови стратегії їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моделі оцінки потенціалу зростання розглядаються у багатьох авторів, таких як Абалкін Л. І., Авдеєнко В. М., Базилінська О. Я., Подольська В. О., Федонін О. С., Яріш О. В. та ін.

Дослідженню стратегії розвитку підприємств присвячені роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених: І. Бланка, В. Герасимчука, Ф. Котлера, Є. Кузьміна, А. Наливайка, Дж. Стрікланда, З. Шершньової та інших. Однак мало уваги приділяється особливостям формування стратегії розвитку підприємств машинобудування державного сектору економіки.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Питання систематизації та диверсифікації вибору стратегії розвитку державних підприємств, в тому числі машинобудівної галузі, на законодавчому рівні залежно від рівня потенціалу зростання потребує подальшого більш детального дослідження.

Виклад основного матеріалу. Термін «потенціал» латинського походження та має тлумачення – «міць», «сила». Більшість вчених економістів, які досліджують це питання, основний зміст терміна розкривають як потужність, сукупність засобів, необхідних для реалізації поставленої мети.

Підвищення потенціалу підприємства зводиться по суті до аналізу його структури, оцінки та планування впливу великої сукупності факторів на конкурентоспроможність підприємства і його місця на ринку. Сукупний потенціал підприємства утворюється з окремих частин, таких як трудовий, економічний, організаційний, науково-технічний, виробничий, підприємницький та фінансовий потенціал. За результатами такого аналізу можлива побудова ефективної стратегії розвитку підприємства.

Стратегія – це дуже ефективний механізм для розвитку будь-якого, в тому числі і дуже провального підприємства. Саме завдяки різноманітності стратегій можливо підібрати найбільш відповідну для вирішення той чи іншої ситуацію, враховуючи рівень потенціалу підприємства. Це найбільш важливо саме для державних підприємств тому, що вони як ніякі інші потребують розвитку за умов відсутності достатнього рівня ресурсів. Стратегії сприяють не лише виведенню нової продукції на ринок, а також і успішної організації реалізації старої, впровадження у виробництво нових технологій, тобто отримання додаткових прибутків там, де цього не очікувалося.

Саме стратегія є генеральним планом розвитку бізнесу у конкурентному середовищі. А для визначення своєї ніші у цьому середовищі перш за все необхідно з'ясувати які саме переваги має підприємство у порівнянні з іншими та якою базою володіє.

Класифікація стратегій підприємства включає низку основних груп та притаманних їм ознак розділення, цю систему систематизовано нижче (рис. 1).

Крім вищезазначених критеріїв існує ще певні, саме які стосуються стану фірми, в тому числі кризовому, у якому зараз знаходяться підприємства машинобудування державного сектору економіки. Саме за умов нестабільної ситуації на ринку та неефективності управління підприємствами державного сектору можливо також використовувати модифіковані стратегії обмеженого зростання, стабілізації, виживання (запобігання банкрутству) та виведенню підприємства із кризового стану або все ж застосувати стратегії ліквідації (банкрутства).

Розглянемо стан державного регулювання стратегічного управління підприємствами державного сектору. Відповідно до Закону України Про управління об'єктами державної власності до повноважень центрального органу виконавчої влади (тобто Міністерства економічного розвитку і торгівлі України), що забезпечує реалізацію державної політики у сфері управління об'єктами державної власності входить розробка та затвердження стратегічних планів розвитку державних підприємств, державних акціонерних товариств і господарських структур, управління корпоративними правами або контроль за діяльністю яких він здійснює, та здійснення контроль за їх виконанням [4].

Зараз відсутні єдині науково-методичні підходи щодо формування стратегії розвитку суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Таким чином є можливість проаналізувати ситуацію з цими підприємствами та запропонувати певні підходи щодо підготовки стратегій дії, які б допомогли державному сектору зайняти більш стабільну позицію на ринку.

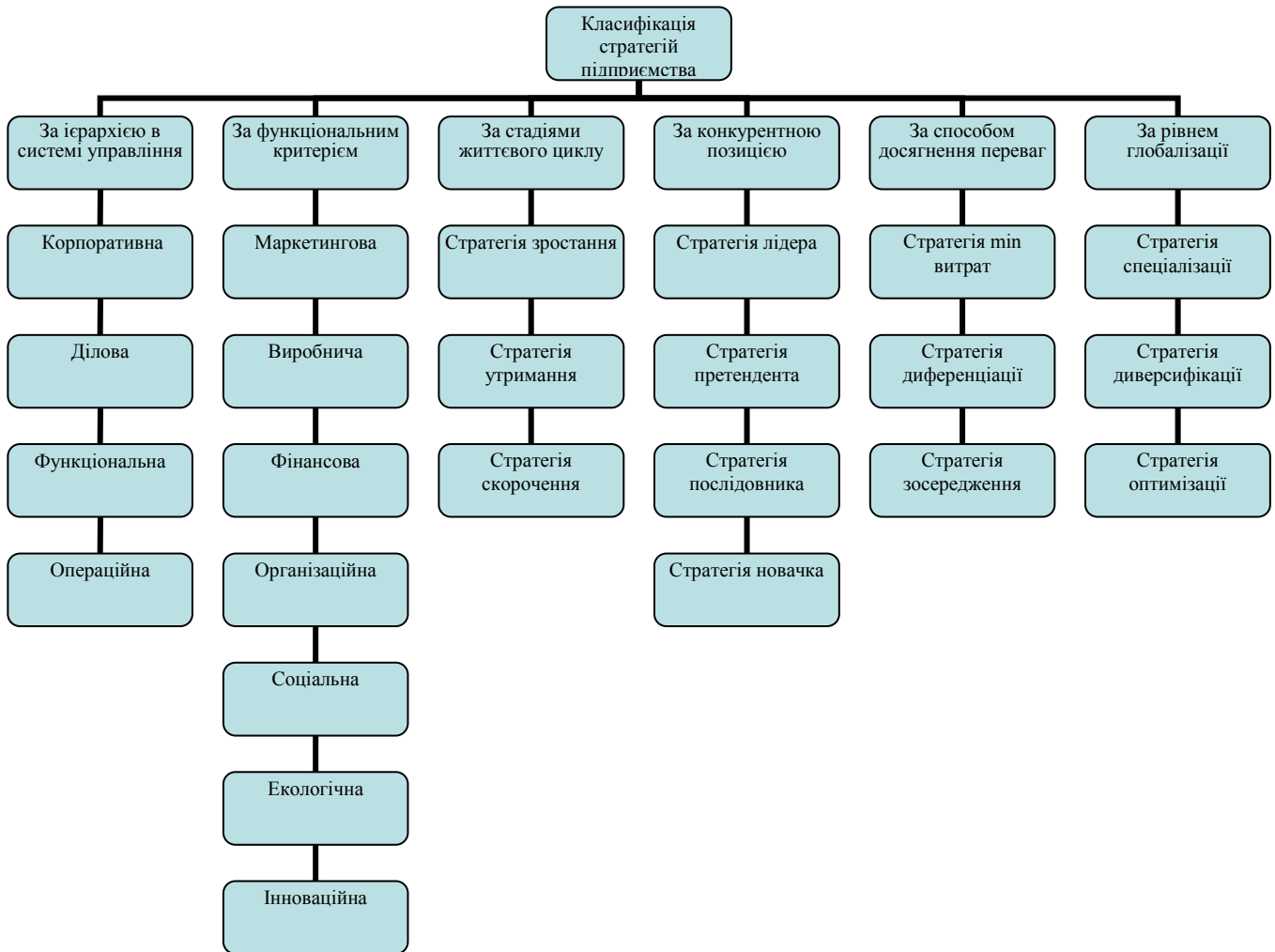

Рис. 1. Класифікація стратегій за основними ознаками

Розроблено та доповнено автором на підставі даних [2, с. 30-35]

З цією метою відібрано державні підприємства, які відповідно до кодифікації КВЕД відносяться до галузі машинобудування (код 29 (КВЕД 2005) або код 28 (КВЕД 2010)).

Оцінюючі галузь у цілому можливо зробити висновок, що вона знаходиться у скрутному стані, тому що більш третини підприємств працює за даними Державної служби статистики України збитково (41,5% за півроку 2012 року, 33,4% у 2011 році, 37,6% у 2010 році), більшість з яких займається саме виробництвом машин. А за 9 місяців 2012 року випуск продукції зменшився на 4,8%, у тому числі на підприємствах з випуску машин та устаткування для сільського та лісового господарства (на 33,9%), для добувної промисловості й будівництва (на 2,4%), для металургії (на 2,3%), електричних машин та устаткування (на 12,6%), автомобільного транспорту (на 16,2%), механічного устаткування (на 1,4%). При цьому збільшились обсяги продукції у виробництві апаратури для радіо, телебачення та зв'язку на 5,6%, залізничного рухомого складу – на 6,4%. У січні–вересні 2012р. вироблено 3,9 тис. тракторів для сільського та лісового господарства, 767 верстатів для оброблення дерева, 212 тис. пральних машин, 54,9 тис. легкових автомобілів, 2,6 тис. автобусів [3].

Проведемо оцінку стійкого зростання підприємств за допомогою коефіцієнта внутрішнього зростання та коефіцієнта стійкого зростання, що вибраних підприємств галузі машинобудування, які знаходяться у державній власності. Перелік підприємств, щодо яких проведено розрахунок:

1. ДП Укрвуглеперспектива;

2. ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ВІННИЦЯТРАНСПРИЛАД»;
3. ДП «703 металообробний завод котельного обладнання»;
4. ДП «Чернівецький металообробний завод»;
5. КАЗЕННИЙ ЗАВОД ПОРОШКОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ;
6. Державне підприємство «Львівський дослідно-експериментальний завод технологічного обладнання»;
7. Державне підприємство «Спектр»;
8. Державне підприємство «Львівський дослідний завод Національної академії наук України»;
9. ДП «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод»;
10. ДП «Запорізький автомобільний ремонтний завод».

Для проведення аналізу необхідно звернути увагу на те, що стійке зростання – це максимально можливе зростання без зміни фінансового ризику. Орієнтирами в управлінні стійким зростанням є коефіцієнти зростання. Можливість підприємств нарощувати оборотні та необоротні активи за рахунок внутрішніх джерел фінансування показує коефіцієнт внутрішнього зростання (*Квн.зр.*) [1, с. 164].

Коефіцієнт внутрішнього зростання можливо розрахувати за формулою:

$$K_{\text{вн.зр.}} = \frac{ЧП - Д}{А}, \quad (1)$$

де *ЧП* – чистий прибуток;

Д – дивіденди;

А – активи.

Цей показник характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зовнішнього фінансування.

Якщо підприємство не планує проводити додаткову емісію, то найбільш ймовірним джерелом зміни власного капіталу є нерозподілений прибуток. Саме тому, коефіцієнт стійкого зростання дорівнює відношенню чистого реінвестованого прибутку до власного капіталу на початок звітної періоду і характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зміни коефіцієнта фінансового ризику:

$$K_{\text{ст.зр.}} = \frac{ЧП - Д}{ВК_{\Pi}}, \quad (2)$$

де *ВК_П* – власний капітал на початок звітної періоду.

Результати проведеного розрахунку коефіцієнтів зростання цих підприємств представлено в табл. 1.

Для інтерпретації результатів застосуємо градацію рівнів потенціалу підприємств, запропоновану Карпенко І. В. [5]. Кожному рівню запропонуємо притаманну йому стратегію у відповідності до класифікації за стадіями життєвого циклу та модифікованих класів, відповідно до кризового стану розвитку економіки України.

При цьому зазначимо, що розрахунок цих показників для збиткових підприємств додатково свідчить про їх кризовий стан. Зазначимо, що у підприємств збиток яких перевищує власний капітал не має сенсу як такий, який дає невідповідні дані для інтерпретації, тому що перевищує 1 (*Кст.зр.* для підприємства ДП «Запорізький автомобільний ремонтний завод» дорівнює 9,74).

Таблиця 1

Розрахунок коефіцієнтів зростання державних підприємств у галузі машинобудування*

№ п/п	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
КВЕД	28.11.0	28.63.0	28.22.0	28.22.0	28.40.0	28.75.0	28.75.0	28.52.0	28.30.0	28.62.0
К ст.зр										
2010	-0,05	0,17	-0,02	-0,38	0,00	0,03	0,03	0,03	-0,32	-1,18
2011	-0,06	0,15	-0,02	-0,61	0,00	0,04	0,03	0,03	-0,47	9,74
К вн.зр.										
2010	-0,03	0,16	-0,01	-0,24	0,00	0,02	0,02	-0,04	-0,24	-0,40
2011	-0,03	0,14	-0,01	-0,25	0,00	0,01	0,02	-0,06	-0,28	-0,56
Чистий прибуток										
2010	-450	9222	-72	-1772	24	29	322	-10	-4807	-2475
2011	-954	7546	0	-1900	-986	26	-399	-86	-3791	-1168
Дивіденди										
2010	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2011	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Власний капітал										
2010	8559	53207	4586	4689	32118	847	12261	-301	15050	2098
2011	8109	61221	4514	2917	32138	823	12583	-311	10243	-254
Активи										
2010	13729	57681	5522	7254	55949	1911	13437	240	19673	6112
2011	13399	67101	5974	7050	54940	1987	13332	179	17391	4414

*Складено автором на підставі даних Міністерства економічного розвитку та торгівлі

Вибір стратегії подальшого розвитку підприємства відповідно до рівня його потенціалу відображено у табл. 2. Запропоновано класифікацію стратегій, яка враховує кризовий стан машинобудівної галузі в Україні та відсутність додаткових джерел фінансування для підприємств цього напрямку діяльності, які знаходяться у державній власності.

Таблиця 2

Вибір стратегії відповідно до рівня потенціалу (коефіцієнту зростання) підприємства*

Рівень	Інтервал значення рівня	Характеристика рівня	Стратегія відповідно до життєвого циклу	Модифікована стратегія
Дуже високий	$0,9 \leq k \leq 1,0$	Успішна діяльність з реальними можливостями подальшого розвитку потенціалу	Стратегія скорочення. Проаналізувати стан та оцінити доцільність скорочення.	Стратегія обмеженого зростання
Високий	$0,8 \leq k < 0,9$	Достатньо успішна діяльність. Однак є потенціал для подальшого зростання	Стратегія утримання. Не лише стабільна, а й динамічна діяльність дозволить досягнути максимального ефекту.	Стратегія зростання. Увага надається пошуку потенціалу для подальшого зростання.
Достатній	$0,6 \leq k < 0,8$	Підприємство виходить з кризового стану.	Стратегія утримання. Забезпечити позитивні тенденції на майбутнє.	Стратегія зростання.
Середній	$0,4 \leq k < 0,6$	Задовільний фінансовий стан, на який негативно впливає стан розвитку фінансового потенціалу	Стратегія утримання. Усунення причин, які зумовлюють нестабільність розвитку, сприятиме збереженню	Стратегія стабілізації. Крім покращення фінансового стану оцінюються додаткові джерела зростання.

Рівень	Інтервал значення рівня	Характеристика рівня	Стратегія відповідно до життєвого циклу	Модифікована стратегія
			досягнутого підприємством рівня.	
Нижче середнього	$0,2 \leq k < 0,4$	Нестабільний фінансовий стан. Є небезпека опинитися в фінансовому середовищі з низьким рівнем потенціалу	Стратегія зростання. Треба більшу увагу приділити покращенню результатів діяльності.	Стратегія стабілізації.
Низький	$0,0 \leq k < 0,2$	Підприємство знаходиться в кризовому стані.	Стратегія зростання. Потрібно досягти приросту результатів фінансової і господарської діяльності	Стратегія виживання. Увагу приділяють покращенню фінансового стану
Потенціал відсутній	$k < 0$	Підприємство знаходиться на грані банкрутства.	Стратегія зростання. Необхідно як найшвидше знайти джерела покращення фінансового стану.	Стратегія виживання або банкрутства

**Складено та доповнено автором за даними [5].*

Висновки. За результатами аналізу результату розрахунку коефіцієнтів зростання відібраних машинобудівних державних підприємств можливо зробити наступні висновки:

1. Взагалі, чим ближче значення розрахованих коефіцієнтів стійкого та внутрішнього зростання до 1, тим вищий рівень потенціалу підприємства, який можливо використовувати для отримання максимального ефекту від зростання.

2. Для розробки ефективної стратегії розвитку не достатньо використовувати розрахунок показників зростання підприємства, тому що при цьому не враховуються особливості його конкурентної позиції, способу досягнення переваг та рівня глобалізації.

3. Збиткові підприємства, третина яких працює у галузі машинобудування, не можуть бути проаналізовані за допомогою коефіцієнтів стійкого зростання у зв'язку із відсутністю прибутку. Такі підприємства повинні орієнтуватися на стратегію виживання (запобігання банкрутству) та виведенню підприємства із кризового стану. Крім того, центральний орган виконавчої влади повинен оцінити доцільність ліквідації підприємства з метою загальної мінімізації втрат, перерозподілу власності та збільшення ефективності управління підприємствами державного сектору.

4. Державні підприємства галузі машинобудування, які перебувають у сфері управління Міністерства економічного розвитку та торгівлі знаходяться у кризовому стані чи на грані банкрутства. Щодо таких підприємств є сенс використовувати лише стратегію виживання чи оцінюють доцільність їх ліквідації у разі відсутності соціальної спрямованості.

5. На законодавчому рівні потрібно розробка та впровадження методичних рекомендацій щодо вибору стратегій розвитку державних підприємств відповідно до розрахунку низькі відповідних показників, в тому числі і коефіцієнтів стійкого та внутрішнього зростання

Більш глибокий аналіз діяльності державних підприємств у галузі машинобудування дозволить систематизувати існуючі підходи щодо визначення стратегії розвитку таких підприємств, що знаходяться у кризовому стані та запропонувати механізми покращення їх діяльності.

Використана література:

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика / О. Я. Базилінська. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
2. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз / П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідковська, Н. В. Яшкіна. – К.: Алерта, 2008. – 478 с.
3. Державний комітет статистики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Закон України Про управління об'єктами державної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/185-16>.
5. Карпенко І.В. Інтегрована оцінка потенціалу підприємства в контексті управління його стійким розвитком // Економіка та управління підприємствами. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_4/89.pdf.

REFERENCES

1. Bazilinska O. Y. Financial analysis: theory and practice [*Finansovy analys*]. Centre of scientific literature, 2011, 328 p.
2. Gordienko P. L. Strategic analysis [*Strategitscheskiy analys*]. Kyiv, Alerta, 2008. 478 p.
3. State Statistics Committee, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Law of Ukraine 'State-owned property management', available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/185-16>.
5. Karpenko I. A. Integrated valuation of the company's potential in the context of management of its instant development [Integrovana otsinka potencialu pidpnyemstva v konteksti upravlinnya iogo stiykym rozvitkom]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpnyemstvami – Economy and company's management*, available at http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_4/89.pdf.

Рецензія: д.е.н, проф. Румянцев А. П.

Reviewed: Dr., Prof. Rumyantsev A. P.

Received: October, 2012

1st Revision: November, 2012

Accepted: November, 2012

